

HÁNYAT ÜTÖTT?!

Ma a villamosórák dicséretét zengem, mert most van 25 esztendeje, hogy ezeket az alkotmányokat a főváros — akkoriban még „tekintetes” tanácsa felülte az utcai hirdetőoszlopok tetejére.

A budapesti villamos órát a szükség és a célszerűség állította erre a piederstátra. A rosszul járó órák között akartunk velük rendet teremteni. Az időjelzés különben mindig „gyengeje” volt Budapestnek. Tradíciója volt a pesti óráknak, hogy rosszul járnak és a szegény fővárosi ember sohasem tudta, hogy hányat ütött? Ma sem tudja. Régen sem tudta. Éppen kétszázötven esztendő az az óramizéria Budapesten.

A régi órák

Mikor a török volt az úr Budavárban, a basa némaságra ítélte a harangokat, de mint külföldi utazók naplóiban olvassuk, a keresztényeknek meghagyott egyik budai templom tornyából óra mutatta akkor is az időt. Csak azt nem tudjuk, hogy melyik volt az az óratorny. Sokan azt gyanítják, hogy az óra a Mária Magdolnáról elnevezett templom tornyán mérte a perceket és a századokat. Az az istenháza volt ez, melynek helyén ma a helyőrségi templom áll. Mikor aztán Budavár ormáról lehanyatlott a félhold, a két város gyarmatosai még jóideig várhattak, míg megint megtudhatták, hogy hányat ütött? Nyolc esztendővel a nagy győzelem után járt Budán Palm János Dávid udvari kamarai tanácsos és mint Bécsbe küldött jelentésében írja: egyetlen órája sincs sem Budának, sem Pestnek. De akkortájt talán nem is volt olyan nélkülözhetetlen szükség az időmérésre, mikor az új telepéseknek egyebük sem volt, csak idejük. Sokkalta nagyobb baj volt az, hogy egyetlen ép ház sem volt a két városban.

De sokáig azért a régiak sem tudtak megenni kronometer nélkül. Már harminc esztendővel Budavár visszafoglalása után, vagyis 1715-ben elhatározza a magisztrátus, hogy a budai szőlőhegyekben három nyilvános órát állít, hogy a vincellérek munkáját ellenőrizhesse. Ez a három nyilvános óra: napóra. Ezek voltak a mai villanyórák ősapjai.

De hát csak a kezdet nehéz. A napórák felállítása után bezzeg rohamosan fejlődött az időjelzés dolga Budán, annyira, hogy Nagyboldogasszony templomának tornyára már 1719-ben felrakták az órát. Sajnos, ez az óra 1723-ban, a nagy tűzvészkor elpusztult: de a város már 1730-ban, szóval hét év múlva másikat csináltatott helyette.

A régi pestieknek a városháza toronyórája mutatta az időt. Mutatta, de rosszul mutatta. Végre aztán a régiak is megunták a dolgot — az ő türelmük sem volt örökéletű — és 1721-ben április 21-én a nemes tanács olyan feltétellel fogadta fel Salzer József német tanítót, hogy a tanításon és az adószedésen kívül ő húzza fel a tornyos városháza óráját is. Kap pedig mindezt évi fizetésképpen 30 forintot, 8 akó bort és egy hízt; újévkor pedig 5 forintot. Mivel azonban a tanács még így sem igen bízt az óra járásában, ennél fogva óvatosságból elhatározta, hogy a szomszédos plébániatemplom tornyára órát nem csináltat. Részint, mert kár a költségért, részint pedig nem akarta, hogy a belvárosi templom toronyórája másképpen járjon, mint a városháza órája, mert ebből csak kellemetlenségek származhatnak.

Hajnali harangszó

Az időjelzésben különben segítségére voltak a városháza órájának az éjjeli örök és a turnerek. Az éjjeli öröknek sok egyéb más kötelességük mellett az volt az egyik tisztjük, hogy éjszakának idején kiáltják, hogy hányat ütött az óra és figyelmeztessék az alvó várost, hogy tűzre-vízre vigyázzanak. Mivel azonban az éjjeli örök másik tiszte meg az volt, hogy kikiáltás: kinél kapható és mennyiért kapható az új bor: ennél fogva az éjjeli örök kissé hanyagul kezelték az időjelzést. Ez érthető is, mert az időjelzésért nem kaptak semmit, ellenben a bor-publikálásért két-két kupa bor járt nekik minden szőlősgazdától. A két kupa bortól aztán úgy be-

rúgtak, mint az ágyú. Szerencsére az idő ellenőrzése tekintetében az éjjeli öröknek segítségükre voltak a szegény, de józan turnerek.

A turnerek Pest szabad királyi város konvenció zenészei voltak, kik istentisztelet alkalmával a templomban teljesítettek szolgálatot; délelőtt 11 órakor pedig a városház tornyának erkélyéről lemuzsikáltak a polgároknak. A régi időben Pesten ilyen volt a Platzmusik.

A turnerek különben fent laktak a Városháza tornyában és ha tűz támadt, ők verték félre a harangot. Ez a turner-intézmény igazi pesti specialitás volt. Hogy mikor szűnt meg, nem tudom, de Pest város 1791-i budgetjében még szerepel, hogy két turner egyenkint 82 forint 30 krajcárt kap egy esztendőre. Ellenben az órás fizetése 38 forint. Már az 1847-i zárószámadásban nem szerepelnek a turnerek, csak az „órafelhuzó”, akinek akkor már 60 forint volt az esztendei bére.

A régi időkkel és a régi házakkal együtt lassanként eltűntek a pesti specialitások: eltűntek a turnerek is. Csupán egy különlegessége maradt reánk a régi időknek: a hajnali harangszó. Persze a hajnali harangszónak is van története. Egy Kayser Sebestyén nevezetű császári sóhivatali inspektor 1723-ban egy nyolcmázsás harangot ajándékozott a Belvárosi plébániatemplomnak azzal a kikötéssel, hogy „ezen harangot hajnali három órakor és délután három órakor megkongatván, a hívőket három Miatyánk és három Üdvözet elmondására buzdítja”.

Azóta hajnalban a Belvárosi templom tornyában mindig megkondul a harang. Eleinte a város turnerei kongatták, később a turner-intézmény megszűntével a harangozó kongatta. Ezelőtt negyven esztendővel azonban konfliktus támadt a hajnali harangszó miatt, mert a belvárosi plébános kijelentette, hogy a kongatás a főváros dolga, mert a főváros a kegyúr. Hosszú tárgyalások és tanácskozások után azonban a tekintetes tanács ki mondta, hogy a harangozás az eklézsia dolga. Felhívta a plébánost: utasítsa a harangozót, hogy kongasson tovább. És a harangozó kongat tovább.

A déli lövés

A hajnali harangszó azonban csak specialitás, nem időjelzés. Az egységes időjelzésre való első törekvés az volt, hogy a Budára áthelyezett Tudományegyetem áthelyezésének félszázados évfordulóján, 1830-ban a Gellérthegy csillagvizsgálóban időjelző harangot állítottak fel. Erről a nagy eseményről Patacsich József „Pest város irnoki hivatalának expeditora” így emlékezik meg:

— Ezen ünnepet nevezetessé teszi az, hogy az Univerzitas kormánya rendelkezésből a Szent Gellért hegyen lev: Tsillag-vizsgáló tornybul egy a végre készült harang által naponként délkor Jel adatik, mely szerint Budán és Pesten minden toronybeli és egyéb órák egy bizonyos és a nap jelével egyarányú rendben igazíthatatnak.

Ennek a nagy eseménynek is százöt esztendeje lesz az idén. 1849-ben azonban Hentzi tábornok Budavárból lepuskáltatta a csillagvizsgálót az időjelző haranggal együtt. Az időjelzés dolgában aztán megint szünet állott be, egészen addig, míg meg nem született Buda másik specialitása, a „déli lövés”.

Mi az a déli lövés? Egyszerű dolog. Budán nem kongatják, hanem lövik a délet. Déli 12 órakor a reáliskola egyik tanára el-süt egy apró ágyút és a budaiak erről a nagyot pukkanó lövésről tudják meg, hogy megéheztek. Így van ez 1867 óta. A lövéshez a város adja a puskaport. Néhány esztendővel ezelőtt azonban egy kis baj esett. Az ágyú meghibázott és a budaiak alázatos instanciában megkérték a székesfőváros tanácsát, hogy csináltassa meg az ágyút. A tanács mosolygott a kérésen.

— Ugyan, mire jó ez a déli lövés? — mondogatták tanácsuraimék. — Csak zavarja a főváros időjelzését. Már most is meg kell bolondulni a sok hamisan járó kronometer között. Máskor mutatja a délet a Terézvárosi templom toronyórája: máskor a

műgyetem órája; más a „zónaidő”, a „vas-uti idő”, a középeurópai idő és más a „pontos idő”. Ennyi különféle idő között mi szükség van még egy külön „budai időre” is?!

A budaiak azonban nem tágtítottak. Azt mondták, hogy azt az ágyút pedig meg kell reparáltatni, mert ezt kívánja a becsület. A déli lövés tradíciója, specialitása Budának s ragaszkodnak hozzá.

A tekintetes tanács — mit tehetett egyebet — megreparáltatta az ágyút és most már ismét lövik a délet Budán.

Lassacskán aztán meghaltak, eltűntek a specialitások. Ma már a rádió „pontos idejéhez” igazodik az egész főváros, de azért — ma se tudjuk, hogy hányat ütött?!... Nem számoljuk a perceket. Észre se vesszük, hogy múlik az idő és hogy lassacskán elmúlik tőlünk a múlt. Öregszünk, öregszünk és körülöttünk egyre ifjodik minden; egyre fiatalabb, ragyogóbb lesz ez a csodaszép város: Budapest, mely azalatt nőtt ilyen nagygyá; azalatt lett ilyen széppé, mialatt az órák rossz-szul jártak.

Kacérkodik velünk. Elvakít ragyogásával bennünket, öregedő udvarlót. Magához lán-col. Ha elmegyünk, hát visszavonz, mint a mágnes; és ha elmegyünk, hát azért megyünk el, hogy visszajöhessünk, hogy viszontlát-hassuk. Szeretjük, pedig tudjuk, hogy meg-csal, hogy hűtlen hozzánk; hogy hazugság

Minden hárbá:

Salgótarjáni Tűzhelyet.
Szállítva: Budapest Salgótarjáni
Sépgyár és Vasöntő R.T.
Hírtaraktár: V. Andrássy út 28.

minden ragyogása. Mégis szeretjük és bizony mondom, jobb hogy nem tudjuk, „hányat ütött az óra.” Szerelmes ember minék számolja a futó perceket, az illanó időt?!

Pásztor Mihály

Eden beszéde az angol külpolitikáról

Az angol kormány olyan megoldást keres, amely lehetővé teszi Németország visszatérését Genibe

Londonból jelentik: Eden főpecsétőr, akinek egészségi állapota az utóbbi napokban teljesen helyreállt, választókerületében nagyobb beszédet mondott. Eden először is válaszolt azokra a bírálatokra, amelyek a Fehér Könyv közzétételkor a liberálisok részéről elhangzottak.

Kijelentette, hogy a honvédelmi kiadásokat a szükséges legkisebb mértékben emelték fel. Majd többek között a következőket mondotta:

— Az angol kormány állásfoglalása a

népszövetség irányában nem változott meg. Külpolitikánkban változatlanul hívek maradunk a népszövetség szelleméhez, amelyet népszövetségi tagságunk nekünk előír. Az angol kormány az európai biztonsági rendszer olyan megoldását keresi, amely

lehetővé teszi Németországnak a népszövetségbe és a leszerelési értekezletre való visszatérését is.

De a kormány úgy érzi, hogy kötelesség-mulasztást követne el, ha nem járulna hozzá bizonyos óvatossági rendszabályokhoz.

Földrengés Budapesttől mintegy 1700 kilométerre

Belgrádi jelentés szerint, a belgrádi földrengésjelző-állomás műszerei szombaton igen erős földrengést jeleztek amelynek középpontja Belgrádtól 1330 kilométer távolságban volt.

Besançonban — mint Párizsból jelentik — péntek délután 15 óra 7 perckor erős földrengés volt érezhető. A besançon-i megfigyelő-állomás jelzése szerint a rengés fészke 1900 kilométer távolságban lehetett.

Tripoliszban is két ízben könnyebb földrengés volt észlelhető. Némi anyagi kárt jelentenek. Emberéletben nem esett kár.

Teheránból érkezett távirat jelenti, hogy a múlt héten Iran északi részében heves földrengések pusztítottak, amelyek sok áldozatot követeltek és igen nagy károkat okoztak.

A Budapesti Földrengési Observatórium készülékei április 19-én 16 óra 27 perckor

erős földrengést jeleztek körülbelül 1700 kilométer távolságban. A műszer legnagyobb kitérése nyolcvan milliméter volt. A rengést több utórengés követte. Így a főrengés még be sem fejeződött, amikor 19 óra 02 perckor újabb rengés volt észlelhető. Ezt követte 21 óra 35 perckor, továbbá ma reggel 6 óra 15 perckor újabb utórengés.

Az angol király és Hitler táviratváltása

Berlinből jelentik: V. György angol király Hitler Adolfhoz intézett táviratában szerencsekívánatait fejezte ki a Vezér születésnapja alkalmából. Hitler Adolf választáviratában őszinte köszönetét fejezte ki az angol királynak.

1000 VILLATELEK

ELADO Mátyásföldnél

150-300 négyszögölesek, 6-8 pengő négyszögöle 50 havi 20 és 40 P-s részleire

A Keleti p. u. melletti, a Kerepesi-út elejéről húszpercenként indul a BHEV villamosvasút Mátyásföldre.

A középső Mátyásföld megállóhelytől gyönyörű parkon keresztül ötépernyire vannak a házhelek.

Az összes telekhez tartozik temploma, gimnázium, tanítónőképző, polgári fiú- és leányiskolák, elemi-népkisiskolák helyben.

A Gellérthegy magasságában fekszik. Jó földje, kitűnő ivóvíze, csodás tevegője van. Rövidben tájékoztató helyszínen.

Öz. gróf Fejacevich Márkné birtokának házhelyparcellázási irodája

Leveleim: Mátyásföld